

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 284
סיון תשפ"א

עירובין למעשה
עיון | שימוש | כשרות

מוקד העירוב
בארץ הקודש
054-84-833-20

בהזדמנות זו נקח את הדברים לתשומת ליבנו, ונקדיש את הזמן להראות למשפחה את העירוב באיזה מקום שהוא, בשכונה או בקצה העיר, בישוב שנוסעים לשבת או בחצר שאחד מהשכנים עשה לעצמו, העיקר שיראו על מה מדובר. וההמחשה תביא בעזרת ה' לדעת לקיים את המצוה כהלכה.

ישיבה על ספסל שחצי ממנו מחוץ לחוט העירוב

בעבודות העירוב בשכונה בירושלים, יש רחבה גדולה שמשמשת לחניה, שהעירייה הוסיפה אותה אחרי שהתאכלסו בשכונה, ואחרי שהעירוב העירוני קבע את עמודי העירוב, וממילא נוצר מצב שיש שטח נחמד להסתובב עם הילדים אחר הצהריים, והוא מחוץ לגבול העירוב השכונתי והעירוני. האחראים שמו לב שיוצאים לשם בשבת עם עגלות ולא שמים לב שאסור, ולכן הם פרסמו מודעות בשכונה שיידעו לא לצאת לשם, אך כאמור זה עזר רק לחלק מהמשפחות, ויש עדיין נשים וילדים שמטלטלים שם. לכן הם ביקשו ממוקד העירוב להרחיב את גבול העירוב השכונתי עד סוף הרחבה הזו, על מנת שלא יהיה שם איסור טלטול, ובכך להציל רבים מחילול שבת.

בס"ד החלו העבודות, אבל כבר בשעת התכנית התברר שיש בעיה עקב תנאי השטח, בשני ספסלים שהעירייה העמידה בשפת המדרכה, ובקטע מסתובב, שיוצא שגם כשנרחיק את קו העירוב עד הסוף, יש חלק מהספסל, המשועת עם מעט מהמושב, שנמצאים מחוץ לחוט העירוב. והנה מצד כשרות העירוב אין בעיה שהחוט עובר על הספסל, משום שהמושב אינו מחיצה תחת צורת הפתח, כי אינו גבוה י טפחים, [וכן במקרים שהחוט עובר על המשענת שיש בה גובה י טפחים לשיעור רח"נ, מ"מ אינה מחיצה מחמת שמתחת הספסל יש חלל ג' טפחים, והרי זה מחיצה תלויה שאינה כשרה. וכאשר המציאות אחרת ויש למשענת סגירה למטה ויש שיעור מחיצה, יש להקפיד שלא יהיה תחת צורת הפתח]. אבל הבעיה שהתעוררה כאן היא שיכול להיות בזה מכשול, כי אנשים מתישבים שם, ויוצאו חפצים מתוך החוט אל מחוץ לחוט. לכן הפתרון היה להוסיף עוד עמוד אחורי הספסלים, כדי שהחוט של העירוב יצא עוד עשרים ס"מ, ויכלול גם את המשענת של הספסל. יותר מזה לא היה ניתן לעשות, כי מאחורה יש סלעים גבוהים, [והם עצמם אינם מחיצה כשרה, כי אינם ברצף]. והנה יש לדון האם מותר לשבת על ספסל כזה, שהחצי האחורי נמצא מחוץ לעירוב, ולהחזיק חפץ ביד, או לאחוז בעגלה כדרך היושבים בספסל, שהחפץ עצמו נמצא בתוך העירוב, ורק האדם חצוי מחוץ לעירוב. ונראה שיש בזה כמה חלקים. א. מצד הגדרת מקום האדם, יש לעיין האם באופן זה נחשב שהאדם נמצא מחוץ לעירוב, מחמת שראשו ורוב גופו שנשען על המשענת נמצא מחוץ לחוט.

חוט העירוב עבר על הספסלים, והציג מזה מחוץ

ב. מצד איסור הוצאה, כשהחפץ לא עובר את החוט, מבואר בשו"ע (סי' ש"ו) שמותר לעמוד ברשות הרבים ולטלטל חפץ בתוך רשות היחיד בלי להוציאו, כי לא אומרים שהחפץ שמוחזק בידיו משתייך למקום עמידתו בחוץ, ורק כאשר ידיו נמצאים באותה רשות של רגליו אומרים שידיה נחשבות כקרקע שברגליו. [וכן מבואר בדברי המשנה בתחילת מסכת שבת, שהעני שפשט ידו לפניו ונטל בעה"ב מתוכה, פטור. כי הידיים של העני שנמצאות בתוך הבית, אינן נחשבות שייכות לרשות הרבים, ולא נגררות אחר רגליו שעומדות ברה"ר, ולכן אם בעל הבית לקחת מידיו של העני פטור, רק אסור מדרבנן כי עושה חצי מהמלאכה של העני שהכניס. ומש"כ בגמ' (דף ד.) שאביי הסתפק שמא ידו הפשוטה לרשות אחרת נחשבת כרמלית, היינו כשהעביר חפץ לרשות אחרת, שעשה חצי הוצאה וגזרו עליו שלא ימשיך, ע"ש ברש"י]. לכן אין איסור להחזיק חפץ בלי שמוציא את החפץ מחוץ לחוט.

ג. אבל יש עוד הלכה שכתובה בגמ' במסכת ביצה (דף ל.) ונפסק בשו"ע (סי' ס"ה) ש"ה (סי"ה) שלא ישב אדם על פתח המבוי תחת הקורה וחפץ בידיו [אף במקרים שמותר להשתמש תחת הקורה], שמא יוציא את החפץ לחוץ. והוסיף המשנ"ב שדבר זה אסור אף כשסמוך לכרמלית שהאיסור שיכול להיות הוא רק דרבנן, אינו נחשב גזירה לגזירה, כי זה חשש גדול שיוציא, ולכן אסרו אותו

הרחבת העירוב בירושלים מחמת שמטלטלים מחוץ לגבול שבוע זה עבדו צוות מוקד העירוב בהרחבת עירוב שכונתי באחת משכונות ירושלים. מדובר בשכונה שנמצאת סמוך לקצה העיר, כמו הרבה שכונות בירושלים [רמת שלמה, רמות, שכונות הצפון, סנהדריה המורחבת, ועוד]. ובשכונות אלו צריך לשים לב מאוד לגבולות העירוב, בשונה משאר השכונות בתוך העיר. כי בתוך העיר יש הרבה עירובים סמוכים, וגם מי שיצא מגבולות העירוב בשכונה אחת, הרי מיד הוא נכנס לעירוב השכונה הסמוכה, משא"כ בשכונות הנמצאות קרוב לסוף העיר, ובדרך כלל גבול העירוב נמצא מיד אחרי הבתים, הרי כל יציאה קטנה עם עגלה או טישו וכל חפץ שהוא, זה איסור של מלאכת הוצאה מרשות לרשות, מרשות היחיד אל כרמלית.

התקנת העירוב לרחבה שכנידי השכונה

לכן דבר ראשון עלינו להזכיר, ולעורר את כל בני המשפחה, להיות עירניים לשמירת הגבולות, לדעת מה גבול העירוב, שלא לטלטל עגלה, בקבוק מים, מפתח, וכל שאר החפצים, וכן שלא לקחת ילד על הידיים [כי גם בגיל שהוא יכול ללכת וחי נושא את עצמו, בכל זאת מדרבנן אסור לעשות כן, אפילו במקום שהוא רק כרמלית דרבנן (משנ"ב סי' ש"א ס"ק קנ"ז)].

לצערינו יש הרבה מקומות שאנשים טובים, משפחות אברכים, לא שמים לב לגבול העירוב, ועוברים עם העגלות והחפצים, כדי לטייל סביב לעיר ולשכונה. התושבים שגרים סמוך מתרעעים על כך הרבה פעמים, והאחראים תולים שלטים, וזה עוזר לעורר חלק מסוים מהאנשים, ובכל זאת לא לכולם זה עוזר, יש עדיין משפחות טובות שלא מכירים את המצוה הזו, אחד מהשלשים ותשע מלאכות שבת, שאסור להוציא מחות לרשות היחיד.

איך נלמד את הילדים דבר שאנחנו לא יודעים?

השאלה שרבים מתקשים, איך אנו יכולים ללמד את בני הבית את דיני העירוב, אם אנו בעצמינו איננו יודעים אותו. והנה יש כמה דרוגות בידיעת הלכות עירוב, יש ידיעת דיני המחיצות עם כל השיטות והשאלות המתחדשות, שבשביל זה צריך להשקיע ללמוד בצורה מסודרת, מתוך הפוסקים עם ספרי עזר בני זמנינו, ואו להשתתף במסגרת השיעורים של מוקד העירוב שמלווה בהמחשה בעזרת תמונות ומותאם גם למי שלא למד את הגמ' והפוסקים. אבל יש עוד חלק, והוא לדעת שזה נושא, לדעת שההלכות האלו מצויות ומעשיות, א. לברר בכל מקום אם העירוב טוב, לא בכל מקום שיש עירוב אפשר לטלטל בו. ב. גם כשהעירוב טוב, צריך לדעת עד היכן מותר, הרי לכל עירוב יש גבול, והגבול אינו רחוק.

את הדברים האלו כל אדם יכול ללמד את בניו, על ידי שיראה להם ברחוב, הנה עמוד של עירוב, הנה לחי, זה גדר, והנה החוט, עד כאן אפשר לקחת חפצים, ולא יותר. זה הכל, ובעצם זה המפתח להכל, יש עוד הרבה פרטים בהלכה, ויש הרבה דברים לשים לב ולדון, אפילו רק בענין מה נקרא טלטול, האם גם שעון יד, או משקפי שמש, נילון לכיסוי הכובע, וכפתור רזרבה ועוד. מה הדין בתוך הבנין ומה הדין בחצר. אבל החלק החשוב קודם הוא, לדעת שיש כזה דין, שגם אנחנו צריכים לקיים אותו, לא רק האחראי על העירוב.

לפני שבועיים שעסקנו בהתקנת עירוב בקיבוץ חילוני (כמ"ש בגליון קודם), באנו לקשור את החוט, ולתקן את ראש העמוד על חוף הים, והיו שם אנשים יהודים רחוקים מדת, ואנו שומעים אחד שואל את השני מה הם קושרים חוטים, ענה לו השני מה אתה לא יודע, זה הגבול של שבת שעד כאן אפשר לקחת חפצים, והחל ויכוח שלם מה זה לקחת חפצים, ומדוע החוט עוזר לסגור, כי זה פתח, ומדוע צריך לשים כובע על העמוד שיהיה כל כך גבוה, כי צריך מעל העמוד. ועוד דברים בסגנון הזה. אנשים שלא היינו מאמינים שהם יודעים בכלל מה הנושא של העירוב. וזה מצב שאנו פוגשים בהרבה ישובים, שאנשים מסורתיים שלצערינו רחוקים מלשמור שבת, רואים אותנו בודקים את העירוב, ומיד מתחילים לומר לנו איפה יש בעיה בחוט, ומודים ומבקשים שנתקן את העירוב עד השבת הקרובה. ועל זה נאמר, אפילו ירקנים שבך מלאים מצוות כרימון.

שמקצרים דרכם ועוברים בהם, שכותב המשנ"ב (סי' ס"ה סק"י) שיש בעירובים שלנו את הדין של פירצה שרבים בוקעים בה, שאינה מותרת ע"י עומד מרובה על הפרוץ, וצריך לעשות בה צורת הפתח. בכמה מקומות שהם מעבר ברור עשו צורת הפתח, ויש עוד מקומות קטנים שאין בהם מעבר, וסמכו בהם על דין עומד מרובה. אמנם בעירוב שכונתי מסודר, משתדלים שלא להשאיר פירצות שאין בהם צורת הפתח, כפי שבארנו במק"א ואכמ"ל.

מתי אפשר לעשות להי בעובי שני סנטימטרים, ומתי לא

במעבר אחד עשו צורת הפתח מיוחדת, מחמת שכבר היה ברזל שוכב מעל המעבר, מחובר לקיר. אך אינו צורת הפתח, כי הקיר אינו כשר לעמוד, הן מצד שהמשקוף אינו מעליו, והן מצד שהוא ארוך (מג"א סי' שס"ג ס"ק כ"ח). גם בצד השני שהוא היה מולחם לעמוד, אך הוא היה מהצד של העמוד, ולא מעליו, וא"כ אינו כשר כלל. הפתרון לכך היה לחבר שני מקלות דקים, שיש בהם גובה י' טפחים, והם יהיו העמודים, כמו לחיים של זמנינו. מכיון שהמשקוף מברזל ומחובר במצב שאינו מתעקם, אפשר לעשות לחיים דקים, אלא שגם כאן צריך להיות עם הבנה בפרקטיקה ההלכתית, כדי לעשות נכון. בצד שהמשקוף מחובר לעמוד ברזל ישר וחזק, הספיק לחבר פס ברזל דק בעובי שני מילימטרים, שמשתלב יפה עם העמוד.

ודין זה מבואר בתרומת הדשן המובא ברמ"א (סי' שס"ג ס"ו) שעובי העמוד כשר אפילו פחות מחוט הסרבל, פחות מחצי אצבע, וממילא אין שיעור מסוים, אלא צריך שיהיה ממשות שבוטות, למעט צבע בלבד (משנ"ב ס"ק כ"ו).

אבל בצד השני שסמוך לקיר אי אפשר לעשות בעובי שני מילימטרים, כי ברזל שמחובר לקיר אינו עד הקיר ממש, ויש רווח של מילימטר או שנים ואולי יותר, שהמשקוף רחוק מהקיר, וממילא הלחי שעביו שני מילימטרים, לא יהיה מתחת המשקוף. [וזה שונה מהצד הראשון שהמשקוף ברזל ומולחם לברזל, שאז ודאי שהמשקוף מגיע עד הסוף צמוד לעמוד]. ועוד יש לחשוש שהקיר אינו ישר לגמרי, ויתכן סטיה בשיעור מסוים של סנטימטר, ואז הלחי אינו מתחת המשקוף. לכן בצד השני חיברנו קרש שעביו שני סנטימטרים, ומדדנו באמצעות מכשיר הבקבוק והמחט, וראינו שאין סטיה, והלחי מתחת המשקוף כהלכה.

עשיית מזוזה בפתח של העירוב, ולהיך הוא משמש לכניסה

במעבר נוסף עשו צורת הפתח מברזל, וגם שם היה צריך שימת לב הלכתית בנושא אחר, כחיבור של צורת הפתח לגדרות ואכמ"ל. לאחר כמה ימים גלינו שמישהו קבע מזוזה בצורת הפתח זו. איננו יודעים מי קבע אותה, וגם אחראי המקומי אינו יודע, ואין יודעים למי לומר תודה. אבל העירייה שלכאורה המזוזה נמצאת בצד הפוך, כיון שהפתח נעשה עבור רחוב בית שמאי, א"כ היא צריכה להיות לימין של מי שמגיע לרחוב זה, וכעת היא נמצאת לימין של מי שיוצא מרחוב זה. ויש לדון האם זה תלוי בכוונה של מי שעשה את הפתח, או שזה תלוי

במציאות להיך נכנסים דרכה. מצד שני של הפתח הזה מגיעים לחצר אחורית של בית הכנסת צעירים, שדרכה רבים נכנסים לבית הכנסת, וא"כ יתכן לפרש ולהחשיב אותה כפתח לחצר בית הכנסת. לעומת זאת הפתח אינו בתחילת החצר של בהכנ"ס, אלא הרבה קודם באמצע השביל שמשמש למעבר אל הרחובות

שאחרי בית הכנסת [שעוברים דרך אחורי בית הכנסת], וא"כ זה מעבר לכל העיר, ובאופן זה ההגדרה היא שפתח העירוב משמש כניסה לשטח העירוב, ולא פתח לשאר העיר, כמו שפתח החצר הוא כניסה לחצר, ולא כניסה לשאר העיר לעוברים דרך החצר. ויש לדון מה הדין בפתח שמבדיל בין שתי שכונות, לאיזה כיוון צריך לקבוע את המזוזה.

אלא שבאמת השאלה היא האם עירוב מחייב במזוזה. ונחלקו בזה הפוסקים. המקור חיים (בתיקון עירובין) סובר שצוה"פ שנעשה רק בשביל עירוב פטורה ממזוזה, וכן הביא בשו"ת שבת הלוי, אבל החזו"א (יו"ד סי' קע"ב סק"ג) מחייב, ומבאר שמה שלא נוהגים כן, היינו משום שיש שותפות עכו"ם ברחובות מחמת זירות של גויים שבתוך העיר, ועוד משום שיכול לבוא לידו ברזון כאשר העירוב נפגע. ולמעשה בפתח צוה"פ של עירוב נהוג שלא לשים מזוזה מלבד במקומות שהצוה"פ נמצאת בכניסה לחצר של בנין, נכון לשים מזוזה שבזה לא שייך הטעמים של החזו"א הנ"ל. [אבל יש להשקיע בהמזוזה לא תבוא ליד קלקול מהחום ומהגשמים, כגון להשתמש בבית מזוזה אטום נגד מים, וכן לעטוף גם בנייר למעט מהקרינה של השמש].

המשקוף מוצג, ולחי בעובי שני מילימטרים

הלחי משמאל בקיר צריך שיהיה עבה

צורת הפתח מברזל, ומזוזה מימין היוצא

גם בסמוך לכרמלית. ולפ"ז יהיה אסור לשבת על הספסל עם חפץ ביד, או אפילו לאחוז בעגלה [שדחיפת העגלה הוא טלטול], מחשש שמא יוציא לחוץ. אמנם השו"ע כתב שהאיסור דוקא במבוי שסגירתו בקורה או בלחי, אבל חצר שסגורה בפסים [שסוגרים יותר מלחי] מותר, ולא חוששים שיטעה להוציא כי יש יותר היכר. וכתב המשנ"ב שלפ"ז גם בצורת הפתח יש היכר כמו פסים, אבל הוסיף שבצורת הפתח שלנו שהיא גבוהה, אינו היכר ואסור. ויש לעיין האם זה תלוי כל מקרה לגופו, ומה הדין אם מקום אחד עשו צורת הפתח נמוכה, האם באותו פתח יהיה מותר לשבת. ואם יעשה קורה נמוכה, ודאי שיהיה אסור וחז"ל לא חילקו. אלא שאפשר לומר שבצורת הפתח שלא דיברו חז"ל, יהיה תלוי לפי הענין אם יש היכר או לא. וא"כ מהו הגובה שהיה בזמן המשנ"ב, הרי לא היו משאיות ואוטובוסים, ולא הוצרכו לגובה יותר משלש מטרים [כפי שהיה גובה הסוס והעגלה, וכפי שרואים בערים העתיקות]. וע"ז כתב המשנ"ב שאינו מספיק להיכר. במקרה המדובר כאן שעשו צורת הפתח מאחורי הספסל, עשו גובה של שלש מטרים בלבד, כי זה במקום שאין מכוניות, וא"כ יש להסתפק האם כאן לא יהיה איסור לשבת באופן שנמצא תחת החוט, כי החוט יעשה היכר מספיק. וצריך עיון למעשה. [והאמת ידועה לכל אדם, שהיום גם כשירו את החוט, לא יועים להיזהר מספיק, כי לא רגלים בזהירות זו, וממילא החשש מצד עצמו נכון].

הנה בדברים אלו אנו רואים שהיתה שאלה פשוטה, ואפשר לדון בה הרבה בכמה וכמה הלכות שתמיד היה נראה שאינן מצויות. וזה מלמד אותנו שהלכות עירובין נוגעות גם היום, גם גדרי הוצאה של העני ובעה"ב, וגם ישיבה תחת הקורה בפתח המבוי. אלא שיש לנו קושי גדול לדעת לתרגם ולקשר בין ההלכות הכתובות במציאות של הגמי והשו"ע, לבין המציאות של ימינו. ובס"ד זכינו במסגרת זו להביא עוד ועוד דוגמאות מעשיות, ולבאר את ההלכות שנוגעות אליהם, וכן במסגרות של השיעורים שע"י מוקד העירוב, להלכות עירובין למעשה. ותן לחכם ויחכם עוד.

בשורה משמחת - מפת עירובים חדשה לבני ברק

בשבו זה הופיעה המפה החדשה והמעודכנת של העירובים השכונתיים בבני ברק, שכוללת כמעט את כל העיר. המפה עודכנה בהרבה שינויים שנעשו בעירובים בעיר, וזה קצת השנה המהצאת המפה הראשונה בעירנו, שבמבאה תועלת לכל המשפחות, שידעו כיצד לנהוג כשצריכים לעבור ממקום למקום בעיר. המפה מחולקת ליותר מ 50 עירובים, שכולם מתפקדים ומטופלים כהלכה, בדרגות שונות כפי המפורט במפה.

מאחורי כל עירוב עומדים אברכים יראי שמים, שמתמסרים לבדיקת העירוב כל שבוע, ולתקן את כל הנדרש לפני השבת. ולכן דבר ראשון נודה בזאת לכל האברכים היקרים שמתמסרים עבור כל אחד ואחד מאיתנו, ועושים מלאכתם לשם שמים. תהא שמירתם שלימה מעם ה', שיזכו לסייעתא דשמיא גדולה והרבה וברכה בכל מעשי ידיהם, ויזכו לבנים צדיקים תלמידי חכמים, כברכת המופץ חיים למהיריהם על השבת.

יש להדגיש ש"מוקד העירוב" אינו אחראי על הבדיקה והתיקון של כל עירוב, [מלבד שכונות מרכז העיר שנמצאים תחת פיקוח המוקד], האחוריות הזו היא התפקיד של האחראי המקומי, ולכן מצורפת למפה רשימה של מספרי הטלפונים של האחראי בכל מקום, ובכל נושא ניתן לפנות ישירות אל האחראי. המוקד מסייע בנתינת מידע עדכני רחב ומיוחד, שזכינו להשיגו בעמל רב ובשנים רבות, ע"י האיגוד המיוחד בין כלל העירובים, בבני ברק ובכל הארץ. אנו מודים לקב"ה שזיכה אותנו להגיע לכל הפעילות הרחבה במשך יותר מעשר שנים, ומתפללים שנוצח להמשיך ולהוסיף להועיל לרבים בתורה ובמצוות ובשמירת השבת.

בימים אלו אנו עוסקים בעריכת מפות למקומות נוספים, ומי שמעוניין בשירות עריכה ומיפוי, ושירות גרפיקה, לעירוב השכונתי בכל מקום שהוא, יכול לפנות אלינו ולקבל שירות בחינם, לתועלת ולזיכוי הרבים.

**ניתן להשיג את מפת העירובים של בני ברק
ברח' אור החיים 23 קומה ב', בכל שעות היממה
המחיר 5 ש"ח**

עשיית צורת הפתח בשבילים ומעברים צרים

אחד מהעירובים החדשים המופיעים במפה החדשה, ברחוב 'בית שמאי' במרכז העיר. עירוב זה התחיל בעקבות מניני החצרות שבתקופת הקורונה, ומאז ממשיכים לתחזק אותו ולתקנו כהלכה, לתועלת תושבי המקום. בתחילה נעשה העירוב בדברים זמניים, עם לחיים של עץ, והשלמת גדר עם משטחים, ואחרי שראו שיש בזה תועלת, התחילו לשפץ ולעשות צורות הפתח מברזלים. העירוב הזה נמצא בתוך שכונת מסודר, אלא שהעירוב כולל גם רחובות רגילים שיש בהם ט"ז אמה, ולדעת הרב ראשונים והשו"ע יש להם דין רשות הרבים, אבל העירוב הזה שכולל רק את רחוב בית שמאי, אין בו חשש זה, כי רחוב בית שמאי אין בו רוחב ט"ז אמה בכל ארכו, [ואין בו חשש הר"ד המתקצרת]. ובכל זאת גם עירוב קטן כזה, יש כמה דברים שצריך להכריע בהם. הבעיה המצויה בעירובים אלו, שיש שבילים ומעברים דרך חצרות, והשאלה אם כל מעבר צריך צורת הפתח. בעיקר החשש הוא כאשר יש אנשים